

УДК 373.3.015.31:57.081.1

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)-134-137

Горват Маріанна Василівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Кузьма-Качур Марія Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачеве

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті обґрунтовано значення активізації навчально-пізнавальної діяльності у формуванні природознавчої компетентності молодших школярів. Авторами запропоновано низку ефективних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. До ефективних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства науковці відносять продуктивні (вивчений матеріал застосовується на практиці), евристичні або частково пошукові (окремі елементи нових завдань учень знаходить завдяки розв'язанню пізнавальних завдань), проблемні (школяр усвідомлює проблему і знаходить шляхи її розв'язання), інтерактивні (активна взаємодія всіх учнів, в ході якої кожний осмислює свою діяльність, відчуває свою успішність). Актуальність та зростаючий інтерес до проблеми пов'язаний з впровадженням Концепції Нової української школи.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, природознавча компетентність, методи активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Постановка проблеми. В сучасний період відбуваються глибокі зміни в освіті, обумовлені прийняттям закону «Про освіту», затвердженням Державного стандарту початкової освіти та типових освітніх програм для 1-2 й 3-4 класів. В. Кремень зазначив, що «від результативності початкової освіти значною мірою залежить якість функціонування середньої і старшої школи [1].

Метою початкової освіти є «всесторонній розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі» [2].

Актуальність проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів, зокрема, на уроках «Я досліджую світ» підтверджується основними завданнями зазначеними у Державному стандарті. Так, у ньому чітко виокреслено вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти всіх освітніх галузей [3].

Відомо, що рушійною силою навчання молодших школярів є пізнавальні інтереси. Тому важливим є така організація освітнього процесу, яка б сприяла активізації пізнавальних інтересів молодших школярів.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що різні аспекти проблеми активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів виступають предметом досліджень низки науковців. Так, теоретичні аспекти проблеми розвитку пізнавальної діяльності учнів висвітлено у наукових доробках Л. Аристової, Н. Бібік, О. Киричук, Г. Костюк, Л. Нарочної, О. Савченко та ін.; проблема управління навчально-пізнавальною діяльністю стала предметом дослідження Б. Коротяєва, В. Лозової, В. Онищука, Т. Шамової та ін., вплив освітнього середовища на актуалізацію творчого потенціалу особистості висвітлено в працях Ш. Амонашвілі, А. Анохіна, Ю. Бродського, основні положення сучасної теорії розвитку пізнавального інтересу як вагомого мотиву учіння відображено в працях В. Вергасова, О. Савченко, Г. Щукіної; у методиці навчання природознавства проблема активізації пізнавальної діяльності учнів висвітлена в наукових доробках Т. Байдари, М. Верзиліна, І. Вікторенко, О. Гончара, С. Журавель, Л. Нарочної та інших.

Результати аналізу наукової літератури засвідчують спрямованість дослідників на розробку нових підходів задля формування як ключових, так і предметних компетентностей, уточнення та розширення наукових уявлень про визначальні фактори активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів в умовах реалізації Концепції Нової української школи.

Мета статті: обґрунтування ефективних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі формування природознавчої компетентності.

Результати дослідження. На думку дидактів, пізнавальна діяльність – це складний процес, що включає такі взаємопов'язані компоненти, як: пізнавальний інтерес, пізнавальну активність, пізнавальну самостійність і пізнавальні здібності. Активізація ж пізнавальної діяльності учнів відбувається за умови розвитку і вдосконалення всіх її компонентів.

У психолого-педагогічній літературі переконливо показано, що правильно організована пізнавальна робота учнів на уроці сприяє значному підвищенню ефективності навчання, активізації навчально-пізнавальної діяльності (П. Голант, М. Данилов, М. Скаткін та ін.). У методичних рекомендаціях щодо викладання в початковій школі у 2019 – 2020 навчальному році зазначено: «Компетентнісний підхід – ключова ознака презентації змісту, процесу і результатів навчання в інтегрованому курсі. Це передбачає не лише достатній обсяг інформації про об'єкт пізнання, його якість, але й забезпечення дослідницької активності учнів у вияві причинно-наслідкових зв'язків; надання переваги знанням, які можна здобути самостійно, застосовувати набутий досвід у нових ситуаціях» [4].

У цьому ж документі вказано на те, що стрижневим завданням предмета є формування способів навчально-пізнавальної діяльності учнів; мисленневих дій та операцій; вироблення умінь розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі [4].

Науковці, розглядаючи проблему формування природознавчої компетентності, наголошують на тому, що «реалізація компетентнісного підходу в природничій освітній галузі передбачає опанування сутнісно певних природних об'єктів, явищ, способів дій у безпосередній практичній природоохоронній діяльності. Тому до уроків слід добирати такі види завдань, які сприяли б усвідомленню дитиною цілісності природи, взаємозв'язків між її об'єктами та явищами» [5].

Невід'ємними складовими системи формування природничої компетентності у навчальному процесі, що впливають на активізацію навчально-пізнавальної діяльності є дослідна робота, спостереження, екскурсії, догляд за рослинами й тваринами, виготовлення годівничок для птахів, збирання природного матеріалу для гербарію, виготовлення поробок та ін.

Сучасний підхід до організації педагогічного процесу початкової школи спрямований не тільки на організацію вчителем процесу навчання й виховання, а й активізацію, стимуляцію учнів до пізнавальної діяльності та прагнення їх до самовдосконалення. Згідно нових підходів до організації освітнього процесу природознавства, сучасна дидактика вимагає від здобувачів початкової освіти не тільки зрозуміти, запам'ятати й відтворити

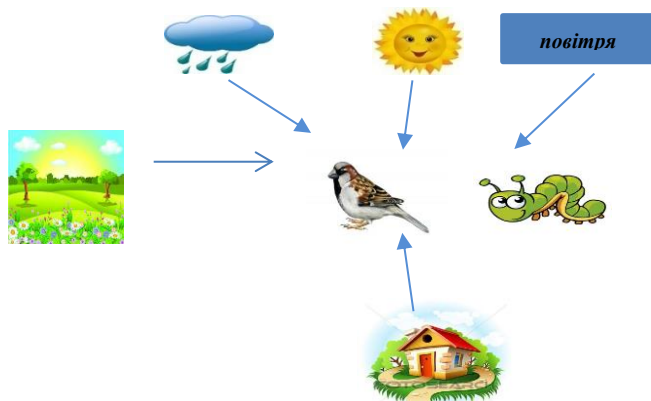
отримані знання, але й, найголовніше, – вміти ними оперувати, ефективно застосовувати під час виконання творчих завдань. Досягти означеної мети можна активізуючи навчально-пізнавальну діяльність на уроках і в позаурочний час, використовуючи низку методів формування предметних, ключових та міжпредметних компетентностей.

Вивчення природознавства ґрунтується на засвоєнні системи інтегрованих знань про природу і людину. В основу навчання покладено діяльнісний підхід, який покликаний змістити акценти в освіті на активну діяльність. У навчанні даного курсу перевага надається практичним роботам, демонстраційним і лабораторним дослідом, спостереженням в природі, екологічному моделюванню та прогнозуванню, вирішенню ситуативних завдань, а також практичній діяльності з охорони природи – всі вони можуть бути засобом активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Засобом формування природознавчої компетентності може бути система пізнавальних завдань, які «потребують для свого розв'язання різних методів частково самостійної пошукової навчальної діяльності... Вони повинні бути співвіднесені зі структурою знань освітньої галузі «Природознавство» [6].

До ефективних методів активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства доцільно відносити насамперед продуктивні (вивчений матеріал застосовується на практиці), евристичні або частково пошукові (окремі елементи нових завдань учень знаходить завдяки розв'язанню пізнавальних завдань), проблемні (школяр усвідомлює проблему і знаходить шляхи її розв'язання), інтерактивні (активна взаємодія всіх учнів, в ході якої кожний осмислює свою діяльність, відчуває свою успішність) методи.

Наведемо деякі приклади використання вправ активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів у процесі

Зростає пізнавальна активність учнів уже 1-му класі під час виконання особливих завдань – «пасток». Пошук і складання «пасток» розвиває пізнавальний інтерес дитини, вчать міркувати, думати, пояснювати ті чи інші явища, відслідковувати чужі й свої помилки. Наприклад:

У процесі формування природознавчої компетентності слід створювати *проблемні ситуації*. Важливо при цьому не тільки створити проблемну ситуацію, а й організувати обговорення і розв'язання її учнями. Проблемні ситуації слід здійснювати через:

формування природознавчої компетентності.

Цікавою для учнів є вправа «Очікування». Її доцільно використовувати на початку уроку, пропонуючи учням дати відповіді на поставлені питання:

- Який у вас настрій?
- Що ви очікуєте від уроку?
- Яким ви бачите сьогоднішній урок?
- Як ви думаєте, що ми будемо вивчати на сьогоднішньому уроці?

Результати очікувань учні виконують у вигляді павутинки.

З метою усвідомлення матеріалу, що опрацьовувався на уроці, розвитку навичок культури спілкування можна застосовувати вправу «Інтерв'ю», даючи можливість кожному вибирати собі пару для діалогу. За визначений час школярі готують питання за темою і проводять діалог: один учень ставить питання, інший відповідає, і навпаки.

Велику зацікавленість у дітей викликає робота в групах. Наприклад, при вивченні теми «Гірські породи» (3 клас) школярі об'єднуються в групи, їм пропонується дати відповідь на проблемне питання:

- Як ви гадаєте, чи можуть гірські породи існувати вічно?

Групи опрацьовують статті з енциклопедії «Надра землі». Презентують свою роботу, розкриваючи проблемне питання та роблять відповідні висновки.

Ефективним методом активізації навчально-пізнавальної діяльності в групах є складання *моделі довкілля живих організмів*. Наприклад, при узагальненні та систематизації знань з теми «Хто такі птахи» (1 клас), можна запропонувати учням скласти модель довкілля горобця, синички, лелеки. Це дає змогу кожному учаснику групи проникнути у світ птаха. Склавши модель, кожна група презентує свою роботу, обґрунтовуючи свій вибір.

- Розгляньте малюнок. Що ви помітили?
- Знайдіть помилки й обговоріть в парі, що переплутав художник.
- Як ви гадаєте, художник просто помилився, коли малював, чи зробив це навмисно, бажаючи вас перевірити?

- проблемне викладання змісту навчального матеріалу;
- організацію частково-пошукової, дослідницької діяльності;
- використання досвіду дітей та знань, набутих самостійно.

Чим більше проблемних ситуацій розв'язують учні, тим

інтенсивніше в них розвивається інтерес до знань, пізнання нового, незвіданого. Завдання теоретичного чи практичного характеру повинно спрямувати учня на відкриття нових знань чи умінь. При цьому вчителю слід дотримуватись таких умов:

- завдання мають ґрунтуватися на тих знаннях та вміннях, якими володіє учень, включати один невідомий елемент, потреба в якому повинна викликатися в учнів у процесі виконання цих завдань;
- невідоме, яке потрібно відкрити для виконання поставленого завдання, підлягає засвоєнню загальних закономірностей, способів дій або деяких загальних умов виконання дії;
- виконання проблемного завдання повинно викликати в учня потребу в знанні.

Прикладом можуть бути такі проблемні питання:

1. При вивченні теми «Розмноження рослин» можна використати проблемне питання такого змісту: «Сусідка по ділянці принесла 5 бульб врожайного сорту картоплі, який був дуже смачний. *Проблемне питання.* «Як можна одержати багато картоплі з п'яти бульб?»».

2. При вивченні теми «Розмноження тварин» можна використати проблемне питання такого змісту: Чому маленькі тварини – комахи, риби, земноводні, плазуни – відкладають багато яєць чи ікринок? Важливо, щоб проблемне завдання відповідало його інтелектуальним можливостям. Міра новизни і міра узагальненості проблемних ситуацій, що підлягають засвоєнню знань і способів дії залежать від інтелектуальних можливостей молодших школярів.

Викликають зацікавлення в учнів:

- загадки на логіку:

«Як написати «мерзла вода» трьома літерами?» (Лід); «У затінку моїм мене ти в спеку вихваляєш»; «А літери лиш перестав – і цілий ліс спляєш» (Липа – пила); «Який ключ літає?» (Журавлиний); «Без чого людина не проживе і п'яти хвилин?» (Без повітря);

– шаради:

«Перше – знак усім відомий, Друге – ворог злий війні; Прочитаєш все в цілому – Вийде місто на землі.» (жито – мир – Житомир);

– метаграми (коли одну букву замінюємо іншою):

«Невеличка тече річка, у Дніпро впадає, Як змінити «р» на «л» – по лісу блукає.» (Рось – лось) та ін.

Сучасна методична література містить багато рекомендацій щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів як загалом, так і на уроках природознавства. Проте в процесі формування природознавчої компетентності виникають проблеми, які треба вирішувати з урахуванням конкретних можливостей, особливостей класу, розвитку творчого та критичного мислення.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках природознавства залежить від ефективності використання як традиційних, так й інноваційних методів і прийомів навчання. Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо з поглибленням наукових уявлень про активізацію пізнавальної діяльності учнів початкових класів через педагогічно доцільне використання методу проектування як засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності.

Список використаних джерел

1. Біла книга національної освіти України / Акад. пед. наук України ; за ред. В. Г. Кременя. – К., 2011. – 342 с.
2. Про затвердження типових освітніх програм для 1-2-класів закладів загальної середньої освіти. Наказ МОНУ №1273 від 8 жовтня 2019р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273>
3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
4. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 01. 07. 2019 р. № 1/11-5966. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvitoria.media/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykkladannya-v-pochatkovij-shkoli-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/>
5. Горват М.В. Нові підходи до формування природознавчої компетентності молодших школярів. / М.В.Горват, М.І.Кузьма-Качур // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 2 (6). – 2017. – с. 137 – 139.
6. Горват М.В. Педагогічні умови формування природознавчої компетентності молодших школярів у сучасному освітньому просторі початкової школи / М. В. Горват, М. В. Кузьма-Качур // Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 24. – Вінниця, ТОВ Нілан-ЛТД, 2019, – 156с.

References

1. Kremen', V. H. ed., 2011. Bila knyha natsional'noyi osvity Ukrainy [White Book of National Education of Ukraine]. Kiev.
2. Pro zatverdzhennya tipovykh osvitnikh prohram dlya 1-2-klasiv zakladiv zahal'noyi seredn'oyi osvity. Nakaz MONU №1273 vid 8 zhovtnya 2019 r. [On approval of typical educational programs for 1-2 grades of general secondary education institutions. MESU Order No. 12773 of October 8, 2019]. [online] Available at: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273> [Accessed 14 October 2019].
3. Derzhavnyi standart pochatkovoi osvity [State standard of primary education]. [online] Available at: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>.
4. Dodatok do lysta Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 01. 07. 2019 r. № 1/11-5966 [Annex to the letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 01. 07. 2019 No. 1/11-5966]. [online] Available at: <https://osvitoria.media/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vykkladannya-v-pochatkovij-shkoli-u-2019-2020-navchalnomu-rotsi/>.
5. Horvat, M.V. and Kuz'ma-Kachur, M.I., 2017. Novi pidkhody do formuvannya pryrodovnavchoyi kompetentnosti molodshykh shkolyariv [New approaches to the formation of science competence of younger students]. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. «Pedagogy and Psychology» Series, 2 (6), pp. 137-139.
6. Horvat, M.V. and Kuz'ma-Kachur, M.I., 2019. Pedahohichni umovy formuvannya pryrodovnavchoyi kompetentnosti molodshykh shkolyariv u suchasnomu osvitn'omu prostori pochatkovoyi shkoly [Pedagogical conditions of formation of natural competence of junior schoolchildren in the modern educational space of elementary school]. Humanitarian Corps, 24.

В статті обосновано значення активізації учебно-пізнавальної діяльності в процесі формування природознавчої компетентності молодших школярів. Авторами пропонується ряд ефективних методів активізації учебно-пізнавальної діяльності молодших школярів. К ефективним методам інтенсифікації освіти та когнітивної діяльності молодших учнів на уроках природознавства учені відносять продуктивні (визучений матеріал використовується на практиці), евристичні або частково пошукові (деякі елементи нових завдань учні знаходять через рішення когнітивних завдань), проблемні (школяр

понимает проблему и находит способ ее решения), интерактивные (активное взаимодействие всех учеников, в ходе которого каждый понимает содержание своей деятельности, чувствует ее успех). Актуальность и растущий интерес к проблеме связаны с внедрением в учебный процесс Концепции новой украинской школы.

Ключевые слова: учебно-познавательная деятельность, природоведческая компетентность, методы активизации учебно-познавательной деятельности.

The importance of primary school students' educational and cognitive activity activation in the scientific competence formation is justified in the article. In the psychological and pedagogical literature, it is convincingly shown that properly organized students' cognitive work in the lesson contributes to a significant increase in the learning effectiveness, activation of educational and cognitive activity. The modern approach in organizing the pedagogical process of primary school is aimed at stimulating the motivation of teachers to self-improvement. According to the New Ukrainian School Concept the Natural Sciences educational process organization, modern didactics requires that primary school students not only understand, memorize and reproduce the knowledge they have, but, most importantly, are able to operate them, apply them effectively when performing creative tasks. The educational branch of "natural science" core task is to formulate ways of students' educational and cognitive activity, mental actions and operations; to develop the ability finding cause and effect in nature. You can achieve this goal by activating educational and cognitive activities in lessons and after-hours, using a number of forming subject methods, key and cross-curricular competences. A number of effective methods for activating primary school students' educational and cognitive activity are proposed. When choosing methods, scientists adhered to the nature compliance principle. To the effective methods of activating the primary school students' educational and cognitive activity in Science lessons, scientists include productive (the studied material is used in practice), heuristic or partially searchable (individual elements of new tasks the student finds through solving cognitive problems), problematic (student realizes a problem and ways to solve it), interactive (active interaction of all students, during which everyone thinks about their activities, feels their success). The relevance and growing interest in the problem is related to the implementation of the New Ukrainian School Concept.

Keywords: educational and cognitive activity, natural science competence, educational and cognitive activity activation methods

УДК 37.091.12:005.963.2-051:159.923

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)-137-140

Добаш Олена Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

ПЕДАГОГІЧНЕ НАСТАВНИЦТВО ЯК МЕХАНІЗМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА

У статті розглядаються питання педагогічного наставництва з молодими педагогами ЗДО; розкрито сутність наставництва; розкриваються питання нормативно-правового забезпечення процесу професійного розвитку; визначено: дефініції «розвиток», «професійний розвиток», «наставник», «наставництво»; форми наставництва молодих педагогів в умовах ЗДО; основні ролі наставництва; виділено основні методи роботи наставника з молодими педагогами в ЗДО.

Ключові слова: професійний розвиток, молодий педагог, наставництво, наставник, професійний розвиток молодих педагогів ЗДО, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Пріоритетними напрямками вдосконалення системи освіти в Україні, зокрема дошкільної, є підвищення якості педагогічних кадрів, забезпечення їх здатності здійснювати різнобічний розвиток індивідуальності дитини дошкільного віку. Як зазначено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Законі України «Про освіту» (2017), Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, реалії сьогодення вимагають від педагога високого рівня професіоналізму, творчої соціально-професійної активності та здатності навчатися впродовж усього життя.

Відтак, особливим попитом на ринку освітніх послуг користуються висококваліфіковані і відповідальні педагоги, яким притаманні мобільність, динамізм, конструктивність, самостійність і виваженість у прийнятті рішень.

Шлях вихователя від молодого спеціаліста до фахівця непростий. Він залежить від багатьох чинників: особистісних якостей та професійних знань, отриманих у закладі вищої освіти; перших кроків у професійній діяльності; умов роботи; колективу; підтримки колег. На початку професійної діяльності молоді спеціалісти стикаються з багатьма проблемами, як от: нездатністю встановити контакт з аудиторією; налагодити міжособистісні зв'язки з колегами, дітьми та їх батьками; раціонально планувати заняття; підтримувати дисципліну в групі; використовувати найбільш ефективні методи і засоби навчання та виховання тощо.

Як засвідчує практика, в умовах стрімких змін світу адаптуватися до нових умов професійної діяльності за максимально короткий час без сторонньої допомоги досить складно. У перший рік роботи в закладі дошкільної освіти (ЗДО) молодим педагогам вкрай необхідна як підтримка адміністрації закладу, так і методична

допомога. Позаяк наставництво є ефективним шляхом підвищення професіоналізму педагога, інтенсифікації процесу професійного становлення молодого фахівця і формування у педагога-початківця стійкої мотивації до самовдосконалення і самореалізації, відтак вищезначена проблема є актуальною.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Професійний розвиток молодих педагогів в умовах ЗДО регламентований Конституцією України, Законом України «Про освіту» (2017 р.), Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Національною доктриною освіти у XXI столітті» (2001 р.), «Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти та її інтеграції в європейський простір» (2004 р.), Концепцією розвитку післядипломної педагогічної освіти (Наказ МОН України № 1176 від 14.08.13 р.), Стратегією державної кадрової політики на 2012–2020 роки, схваленої Указом Президента України № 45/2012 від 1 лютого 2012 р., «Концепцією розвитку освіти України на період 2015–2025 років».

У Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки, схваленої Указом Президента України №45/2012 від 1 лютого 2012р. [10], стимулювання професійної адаптації новопризначених працівників на робочому місці шляхом упровадження системи наставництва визнано одним з пріоритетів державної кадрової політики. Нагальна потреба в удосконаленні системи підвищення кваліфікації та стажування педагогічних, науково-педагогічних працівників і керівників навчальних закладів обґрунтована в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (Указ Президента України від 25 червня 2013р. №344/2013) [6].

Окреслені напрями реформування вітчизняної системи освіти відображено в новому Законі України «Про освіту» (№ 2145-19 від 05.09.2017), який відзначає провідні освітні тенденції й

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>